

PATS SEV BANĶIERIS – PAR UN PRET

ANGLISKI RUNĀJOŠAJĀ PA-SAULĒ ir tāds politiski nekorekts jēdziens *indiāņu dāvinātājs* – it kā vēl Amerikas atklāšanas laikos indiāņi ieceļotājus no Eiropas esot sagaidījuši ar dāvanām, kuras pēc tam pieprasījuši atpakaļ. Izrādās, vietējie neesot nemaz plānojuši kaut ko dāvināt, bet gan mēģinājuši veikt barteru, savukārt aprobežotie bālgimji nav varējuši to saprast. Lai kā tur arī patiesībā būtu, valodas un kultūras aprītē iedzīvojās jēdziens par dāvinātāju, kurš it kā pasniedz dāvanu, bet patiesībā sagaida, ka to atdos atpakaļ. Faktiski *indiāņu dāvināšana* ir tas pats, kas aizdevuma izsniegšana – jāatdod tas, ko esi paņēmis.

Mums valstī ir tāda prakse, ka daudzi uzņēmēji mēdz *pasmelt* naudas līdzekļus sev piederošos uzņēmumos; uzņēmumi izsniedz *indiāņu dāvanas*. Dažkārt īpašnieki šos līdzekļus neatdod pat gadiem ilgi vai neplāno tos atdot vispār, faktiski padarot to par dāvanu bez apzīmētāja *indiāņu*. Sākot ar 2011. gadu un līdz pat šā gada janvārim aizdevumu vai tam pielīdzinātu jautājumu jomā ir notikušas un notiek vairākas likumdošanas izmaiņas, un tas liek vēlreiz apskatīt mijiedarbību starp uzņēmumu un īpašnieku vai citām tieši vai netieši saistītām fiziskām personām, kā arī īpašnieka vēlmi risināt savas naudas plūsmas problēmas ar sava uzņēmuma finanšu līdzekļiem.

AVANSA NORĒĶINI – ALGOTA DARBA IENĀKUMS

Sāksim ar to, ka Finanšu ministrija gadu mijā bija visai nodarbināta, lai izprātotu, kā palielināt iedzīvotāju

ienākuma nodokļa nastu (IIN), tai skaitā no fiziskām personām izsniegtajiem skaidrās vai bezskaidrās naudas avansiem. Avanss principā nav aizdevums – tā pamatdoma ir piešķirt līdzekļus, lai kāds tos izlietotu uzņēmuma vajadzībām, piemēram, nopirktu benzīnu.

Latviešu uzņēmēji, kā jau ierasts, mēdz izmantot eksotiskas nodokļu optimizācijas metodes. Piemēram, Valsts ieņēmumu dienests (VID) sū-

uzņēmumā nemaz nesaņem. Principā tas ir veids, kā cilvēks pelna, jo naudu atdot, visticamāk, nav paredzēts. Nav gan zināms, cik ilgi šo *interesanto* risinājumu bija plānots uzturēt, jo parādsaistības jau nevar turpināties mūžīgi. Jebkurā gadījumā Finanšu ministrija (FM) acīmredzot bija sašutusi par tādām optimizācijas shēmām un pateica galavārdu: nu jau reiz pietiks! Kopš šā gada tādi avansi, kas netiek iztērēti vai arī netiek atgriezti 90 dienu laikā, tiek pielīdzināti algota darba ienākumam. Tas, protams, automātiski nozīmē pilnu darbaspēka nodokļu slogu. Man šāds kreatīvs risinājums nekad nav šķitis saprātīgs, bet izskatās, ka tagad arī tam ir pienākušas beigas.

FIZISKĀM PERSONĀM AIZDEVUMUS IZSNIEGT NE- DRĪKST...

VAI TOMĒR DRĪKST?

Diezgan amizanta situācija izveidojās (un pastāv vēl joprojām) saistībā ar aizdevumiem fiziskām personām

TIE, KURI VĒL AIZVIEN NEVĒLAS SAVUS IENĀKUMUS IZŅEMT DIVIDENDĒS, IZMANTO TĀDU VALSTU UZŅĒMUMUS – AIZDEVĒJUS NO ĀRZONU SALĀM, ĶAS NAV TIK PIEKASĪGAS.

dzas par uzņēmumu X un tā valdes priekšsēdētāju, kura rīcībā esošā skaidrās naudas summa 2011. gada sākumā jau ir kādi 37 000 latu. Gada laikā avansa norēķiniem izsniegtā nauda netiek izlietota, bet pēc gada šī summa jau ir dubultojusies. Kā izrādās, valdes loceklis citu atalgojumu

kopumā. Bija viens brīdis, kad klienti periodiski zvanīja un stāstīja: mūsu grāmatvede teica, ka juridiska persona fiziskai personai bez licences naudu aizdot nemaz nedrīkst. Parasti es atbildēju tā: man šķiet, ka jūsu grāmatvede ir pārkarsējusi galvu. Šodien, kad rakstu šo rakstu, man

grāmatvede apgalvo tieši to pašu.

Nav dūmu bez uguns. Patērētāju tiesību aizsardzības likumā 2011. gadā ieviesa patērētāju tiesību aizsardzības mehānismu nebanku kredītešanas jomā, kas faktiski nozīmē licencēšanu tiem, kas piedāvā patērētāju kredītešanu. Drīz vien presē parādījās komentāri, ka aizdevums fiziskai personai nu vairs isti nav iespējams, ja vien uzņēmums nav saņēmis speciālu atļauju (licenci) kredītešanas pakalpojumu sniegšanai. Šeit varētu uzrakstīt juristiem saistošu, bet *Forbes* lasītājiem garlaicīgu rakstu par to, vai tā ir vai nav (viedokļi ir kardināli pretēji), tāpēc paskaidrošu vienkārši.

Acīmredzot šīs licencēšanas mērķis bija ieviest kārtību starp tiem uzņēmumiem, kas to vien dara kā meklē parastus cilvēkus un mēģina viņiem aizdot naudu ar lieliem procentiem. Uzņēmums, kas ir aizdevis savam īpašniekam un vēl arī vienam darbiniekam vai draugam, diez vai

kvalificējas licencēšanas ieviešanas mērķgrupai. Grūti arī iedomāties, ka kāds sūdzēsies Patērētāju tiesību aizsardzības centram (PTAC) par šādu *iekšēju* aizdevumu. Un vēl grūtāk ir noticēt, ka PTAC mēģinās licencēt tūkstošiem uzņēmumu. Šķiet, pašlaik ir licencēti kādi 50 uzņēmumi, tā ka es joprojām samērā skeptiski raugos uz grāmatvežu teikto par liegumu izsniegt aizdevumus īpašniekiem, darbiniekiem vai valdes locekļiem.

Tomēr, lai atstātu šaubu sēklu, vēlos piebilst, ka vismaz vienā nodokļu maksātājam adresētā VID uzziņā, ko man ir gadījies redzēt, VID tiešām runā par patērētāju tiesībām un patērētāju kredītešanas ierobežojumiem – diemžēl gan netieši. Jebkurā gadījumā tas liecina tikai par to, ka VID par šo ierobežojumu zina.

MIKROUZŅĒMUMU NODOKĻU MAKSĀTĀJI

Sprīžot pēc publicētās statistikas, 2011. gadā komercdarbībā un no-

dokļu plānošanā Latvijā pārliecinoši *dzīrojis* mikrouzņēmumu nodoklis (MUN). Par MUN maksātājiem gada laikā bija reģistrējušies aptuveni 13-14 tūkstoši, no kuriem komersanti (lielākoties sabiedrības ar ierobežotu atbildību un individuālie komersanti) bija aptuveni desmit tūkstoši. MUN ieviesa jauna veida nodokli un nodokļu režīmu, kas ieņem vietu līdzās jau labi pazīstamajam uzņēmumu ienākuma nodoklim (UIN) un IIN, gandrīz neticami tos vienkāršojot ar savu saistošo 9% likmi un 500 latu lielo pieļaujamo mēneša algu vienam darbiniekam.

Viena lieta, ko ne tik bieži piemin saistībā ar MUN režīmu, ir tas, ka faktiski izzuda dažādi ar aizdevumiem saistītie jautājumi, piemēram, procenti, tirgus cena un saistītas vai nesaistītas personas/uzņēmumi. MUN darbojas, pamatojoties uz dažiem vienkāršiem principiem, un ir izdzēsis lielāko daļu detalizācijas, kas piemīt citiem nodokļiem. Vislabāk to

UZ ZINĀŠANĀM BALSTĪTAS INVESTĪCIJAS

Valūtu tirgus
Akcijas | Indeksi
Metāli | CFD

raksturo apzīmējums *vienkāršošana*. MUN maksātāja īpašnieks, nespējot prognozēt nākotnes ieņēmumus vai vienkārši dzīvojot pāri savas 500 latu maksimālās algas robežām, samērā viegli var aizņemties no MUN maksātāja naudas līdzekļus un nedomāt par to, vai uzņēmumā ir vai nav jāveic procentu korekcija, kā arī par citiem piņķerīgiem jautājumiem. Galu galā MUN piemēro apgrozījumam, nevis peļņai, un nekādas apgrozījuma korekcijas īsti nav paredzētas.

Protams, teorētiski vienmēr var uzdot jautājumus. Piemēram, MUN maksātājs – SIA – pieder vienam īpašniekam, kurš ir arī vienīgais darbinieks. Viņš gada laikā saņem Ls 6000 un no apgrozījuma aizņemas vēl Ls 20 000. Kad pienāk laiks sadalīt peļņu dividendēs un to ieskaitīt pret aizdevumu, īpašniekam var palikt žēl tos 2000 latu, kas izriet no 10% IIN, vai arī nauda jau ir iztērēta. Tad aizdevumu ar vieglu sirdi pārceļ uz nākamo gadu. Ja nu tas tā turpinās 20 gadu? Teorētiski – aizdevums. Bet varbūt tomēr dāvinājums? Un pēc pieciem gadiem FM varbūt pateiks: pietiek mums šo mūžīgo aizdevumu, rēķināsim IIN no dāvanām!

TRADICIONĀLIE JAUTĀJUMI

Tie, kuriem iepriekš rakstītais nav aktuāls, parasti ir vistipiskākie SIA un to īpašnieki. Viens no nevainīgākajiem iemesliem, kāpēc īpašnieki nevar paciesties līdz dividendēm un aizņemas no sava uzņēmuma, ir tas, ka dividendes aprēķina vienreiz gadā, bet dzīvot vajag jau šodien. Līdz ar to gada laikā akumulējas parāds paša uzņēmumam. Ir pamato-

tas cerības, ka nākotnē Latvijā ieviests tiesības izmaksāt dividendes ik ceturksni. Jebkurā gadījumā atšķirībā no MUN maksātāja dzīves pārējās kapitālsabiedrības regulē piņķerīgi UIN noteikumi. Praksē uzņēmēji vēl aizvien skatās caur pirkstiem uz sev izsniegtiem bezprocentu aizdevumiem, lai arī ir zināms, ka darījumos starp saistītām personām jāievēro tirgus cena. Ja tomēr latviešu uzņēmējs un uzņēmuma īpašnieks pārdomā un sāk aprēķināt arī tirgus vērtībai atbilstošus procentus, tas, protams, apbēdina uzņēmēju, jo sadārdzinās šis *aizdevumu* saņemšanas prieks. Turklāt rodas arī citas galvas sāpes, piemēram, PVN aprēķināšana uzņēmumā, jo pēkšņi daļa sniegto pakalpojumu nav apliekama ar PVN un prasa ieviest korekcijas PVN uzskaites sistēmā.

Mans personīgais viedoklis ir tāds, ka Latvija un tās nodokļu sistēma ir

ņējumus – aizdevējus no eksotiskām ārzonu salām vai Eiropas Savienības Vidusjūras reģiona, kas nav tik piekassīgas kā Latvija. Jebkurā gadījumā pēdējā laikā novērojamās tendences liecina, ka īpašnieka aizņēmums no pašam piederošā uzņēmuma varētu tikt padarīts gluži nesimpātisks. Viena no tendencēm tuvākajos gados varētu būt, ka FM izstrādās *pret aizdevumu* noteikumus, piemēram, aizdevumu īpašniekam varētu pielīdzināt dividendu izmaksai ar tūlītējām IIN nodokļu sekām. Sliktākajā gadījumā var būt līdzīgi kā ar avansa norēķiniem – darba alga un darbspēka nodokļi.

NOBEIGUMĀ

Par *indiāņu dāvinātāju* es pirmo reizi dzirdēju pirms gadiem piecpadsmit, kad kāda pievilcīga latviešu meitene, pieņemsim, Lelde, nonāca situācijā, kad pie tās kājām krita ba-

LATVIJĀ AIZDEVUMI REIZĒM IR IT KĀ AIZDEVUMI, BET REIZĒM – DĀVANAS.

relatīvi nedraudzīga vēlmei aizņemties no paša uzņēmuma, kas izveidots Latvijā, jo pastāvīgi ir jāuztraucas par procentiem, to apmēru, atskaitīšanu, audita risku un, iespējams, arī likumdošanas izmaiņām nākotnē (piemēram, presē nesen tika *noplūdināta* FM vai VID adresēta privātpersonas vēstule par aizdevumu aplikšanu ar nodokļiem, kas pēc tam tika publiski un samērā negatīvi apspriesta). Tie, kuri var to atļauties un vēl aizvien nevēlas savus ienākumus izņemt dividendēs, izmanto tādu valstu uz-

gātņieks no Ņujorkas un dāvināja visnotaļ dārgu saderināšanās gredzenu. Lelde to pieņēma, bet viņas jūtas pret šo cilvēku nebija ilgas, un saērcinātais milnieks pieprasīja gredzenu atdot. Tad nu tajā rakstā tika intervēts taksometra šoferis, kurš par sapīkušo miljonāru teica, ka nu gan atradies «indiāņu dāvinātājs». Tā arī Latvijā aizdevumi reizēm ir it kā aizdevumi, bet reizēm – dāvanas. Tāda divējāda daba. **F**